

ISSN: 2146-1961

Şimşek, F.(2024). Biyografik Romanda 21.Yüzyılın Yunus, *International Journal of Eurasia Social Sciences (IJOESS)*, 15(56), 570-583.

DOI: <http://dx.doi.org/10.35826/ijoess.4437>

Makale Türü (ArticleType): Araştırma Makalesi

BIYOGRFİK ROMANDA 21.YÜZYILIN YUNUS EMRE'Sİ¹

Fatma ŞİMŞEK

Doktora Öğrencisi, Akdeniz Üniversitesi, Antalya, Türkiye, fatmasimsek-07@hotmail.com

ORCID: 0000-0002-2275-970X

Gönderim tarihi: 16.02.2024

Kabul tarihi: 13.05.2024

Yayım tarihi: 01.06.2024

Öz

Bir edebî tür olarak biyografide de romanda da özne (kahraman) merkezli bir anlatım söz konusudur. Biyografi türünde kuru bir gerçeklik ile öznenin yaşam aksiyonu anlatılırken romanda kurgunun otoritesi hâkimdir. Biyografik roman yazarı ise öne çıkardığı şahsiyeti gerçek bir zeminde kurgusallığın parıltısıyla değerlendirmeye çalışır. Türk edebiyatında kökleri çok eskilere kadar uzanan biyografi türü, zamanla birçok değişim geçirir. Tanzimat edebiyatıyla birlikte biyografide de Batı sanatının etkileri görülür. Ve biyografi kendi somut çizgisinden uzaklaşarak romanın soyut dünyasına yaklaşır. Bu durum 19. yüzyılın ikinci yarısında gelişmeye başlayan bir tür olan biyografik romanda bazı sorunlar meydana getirir. Yaşamış gerçek bir kahramanın hayatının, romanın fiktif (kurgu) yapısıyla ele alınıyor olması, hem hakikat hem de hayal gücü arasındaki çizginin belirsizleşmesine yol açar. Bunun yanı sıra verilenin okur tarafından kabul edilmesi gibi birçok problemi de ortaya çıkarır. Yunus Emre, düşünceleri, şiirleri ve tasavvufa getirdiği kendine has üslubuyla yüzyıllardır pek çok insanın ilgi duyduğu bir isimdir. Bu durum bazı yazarların da dikkatini çekmiştir. Yunus Emre'nin hayatını ve sanatını edebiyatın getirdiği olanaklardan da yararlanarak kaleme almışlardır. Bu doğrultuda yazarlar, hem biyografi hem de romanın özelliklerinden faydalanarak biyografik roman türünü tercih etmişlerdir. Cumhuriyet dönemi Türk edebiyatına geldiğinde ise Yunus Emre'yi konu edinen birçok biyografik roman yazılır. Bu bağlamda ele alınan; Emine Işınsoy'un *Bir Ben Vardır Bende Benden İçeri*, İskender Pala'nın *Od*, Mehmet Önal'ın *Hak Çalabım* ve Sinan Yağmur'un *Aşkın Gözyaşları Yunus Emre* isimli romanlarında gerçek bir şahsiyetin hayatının nasıl değerlendirildiği ele alınacaktır. Birbirine yakın dönemlerde yazılan ve dört farklı 'Yunus Emre' karakteri sunan eserler gerçeklik-kurgusalılık yönleri ile yararlanılan tür ve teknikler bakımından incelenmeye çalışılacaktır.

Anahtar kelimeler: Biyografik roman, biyografi, Yunus Emre, gerçek- kurgu, tür ve teknik.

¹ Bu makale, Akdeniz Üniversitesinde Doç. Dr. Bedia Koçakoğlu danışmanlığında yazılmakta olan "Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatında Biyografik Roman Türü" başlıklı doktora tezinden yola çıkılarak hazırlanmıştır.

YUNUS EMRE OF THE 21ST CENTURY IN BIOGRAPHICAL NOVEL

ABSTRACT

As a literary genre, there is a subject (hero)-centered narrative in both biography and novel. While biography describes the subject's life action with a dry reality, the authority of fiction is dominant in the novel. The author of a biographical novel, on the other hand, tries to evaluate the person he highlights on a real basis, with the shine of fiction. This situation creates some problems in the biographical novel, a genre that began to develop in the second half of the 19th century. The fact that the life of a real-life hero is handled with the fictitious structure of the novel causes many problems such as the blurring of the line between reality and imagination and the acceptance of what is given by the reader. Yunus Emre is a name that has attracted the attention of many people for centuries with his thoughts, poems and unique style that he brought to Sufism. This situation also attracted the attention of some writers. They wrote about Yunus Emre's life and art by taking advantage of the opportunities provided by literature. In this regard, authors have preferred the biographical novel genre, taking advantage of the characteristics of both biography and novel. Considered in this context; It will be discussed how the life of a real person is evaluated in Emine Işınsoy's novels titled *Bir Ben Vardır Bende Benden İçeri*, İskender Pala's *Od*, Mehmet Önal's *Hak Çalabım* and Sinan Yağmur's *Aşkın Gözyaşları Yunus Emre*. The works, written in close periods and presenting four different 'Yunus Emre' characters, will be examined in terms of reality-fictionality and the genres and techniques used.

Keywords: Biographical novel, biography, Yunus Emre, fact-fiction, genre and technique.

GİRİŞ

Edebî bir tür olarak biyografi; yaşamıyla öne çıkan, dikkat çeken bir şahsiyeti konu alır. Hem Doğu hem de Batı kültüründe uzun bir tarihe sahiptir. Batı edebiyatında en ilkel örnekleri MS 1. yüzyılda Plutarkhos (MS. 46-120?)'a kadar götürülebilir. 17. yüzyıla gelindiğinde ise bugünkü anlamda Batılı biyografinin formunu geliştirmeyi amaçlayan ve öncüsü olarak düşünülen isim ise Izaak Walton (1593-1683)'dur.

20. yüzyılın başlarına dek Aristotelesçi bir yaklaşımla belirli bir çizgide karakteri doğumundan yaşamının sonuna kadar değerlendiren, toplumsal normları yücelten, gerçekçilik üzerine temellendirilen bir yol izlenir (Ünlü, 2011, s. 10-11). Devam eden süreçte ise biyografide farklı tekniklerin kullanılması ve romanla daha çok etkileşim halinde olması gibi durumlar farklı bakış açıları geliştirir. 20. yüzyıl biyografi yazarı için Woolf şöyle bir tespitte bulunur:

“Yazar, kahramanın ayak izlerinden neredeyse bir köle gibi çalışan ciddi ve sempatik bir arkadaş değildir. İster dost ister düşman olsun, ister hayranlık uyandırıcı ister eleştirel olsun, yazar artık bizim bir eşitimizdir.(...) Kendisi seçer, birleştirir; kısacası, kayıt tutucu olmaktan çıkıp bir sanatçıya dönmüştür” (2019: 184-185).

Bu bağlamda karakter merkezli gelişim gösteren biyografi artık romanın kurgusal imkânlarından daha fazla yararlanır hale gelir. Bu durum çağdaş biyografi yazarlarına bazı problemleri de getirir. Sorun gerçeğin ve kurgusallığın aşınan sınırlarını dengelemekteki güçlülüdür. Biyografi yazarının ise önünde iki seçenek kalır. İlk yöntem alışlagelmiş tarzda başı ortası sonu belli olan bir yaşam öyküsü anlatmaktır. İkincisi ise biyografi yazımının güç yanlarından uzaklaşarak farklı öykülere, yaklaşımlara yer vermek yani metabiyografiye yönelmektir (Woolf, 2019: 185). Şüphesiz ki yazar buradaki dengeyi aşarsa eser kurgusal bir metin olarak karşılanacaktır. Açıktır ki biyografi metinlerindeki belge ve kurgu ilişkisi, yazarı modern dönemde fazlaca ilgi gören biyografik romana doğru götürecektir.

Romanın da biyografinin de odak noktasının insan olduğu, temel kaidelerinin benzerlik gösterdiği ve belgelerin tıkanıdığı noktada biyografi yazarının kurgudan yararlandığı düşünülürse iki türün de birbirine yaklaşması tabii görülebilir. Buradan hareketle biyografi yazarının asıl kaygısının okuyucuyu kuru bir anlatımla sıkmamak olduğu söylenebilir. Roman yazarının temel amacının ise toplumda kabul gören, popülerliği olan, bazı kitlelerce itibar edilen şahsiyetlerin romanını yazarak okuru dikkat gerektiren bir konuya çekmektir denilebilir. Her iki türün de okuru merkeze alan ve estetik kaygılar güden yaklaşımı birleşmeyi hızlandırmıştır.

Biyografi ve romanın birlikteliği ile ortaya çıkan tür ise biyografik roman olarak adlandırılmıştır. Romanın temel niteliklerinden biri yaşamı farklı pencerelerden bakarak yeniden yorumlamaktır ve bunu yaparken gerçekliğe dayandırma zorunluluğuna gidilmez. Fakat biyografik romanda tanınan, öne çıkan bir şahsiyetin hayatının yeniden yorumlanması işi vardır. Dolayısıyla burada problem haline gelen mesele biyografik romanın objektif mi subjektif mi olduğudur. Bu bağlamda aslında iki türün birleşimiyle ortaya çıkan bu anlatıda bilgi ve belgenin yetmediği yerlerde romanın fiktif yapısına başvurulduğu, gerçeklik ile kurgusallığın ise metinde iç içe olduğu söylenebilir.

Bu türün Türk edebiyatındaki gelişimine ya da en ilkel parçalarının bulunduğu metinlere Göktürk Kitabeleri örnek gösterilebilir. Orhan Okay'ın da tespitiyle "Biyografi, İslâm milletlerinin dolayısıyla Osmanlı'nın da Batı'dan almadığı, kendi öz malı bir bilim alanıdır" (Okay, 2019: 125). Doğu medeniyeti kapsamında gelişen bir tür olan biyografiler ilk evrede daha çok dinî şahsiyetlerin çevresinde gelişir. Siyer, tabakat, vefayat gibi zengin çeşitleri bulunur. Türk edebiyatında ilk biyografi özelliği gösteren eser ise Malik Bahşi'nin Feridüddin Attar'dan çevirdiği Tezkiretü'l Evliya'sıdır. Bunun yanı sıra Molla Cami'nin Nefahatü'l Üns'ü, tarihî özellikler de taşıyan Danişmendnameler ve Babürnameler gibi daha birçok eserden bahsedilebilir (Karasoy ve Toker, 1975: 23).

Modern anlamda biyografi çalışması ise Tanzimat Dönemi'nde Beşir Fuad'ın kaleme aldığı Victor Hugo ve Walter adlı eserlerdir. Biyografinin diğer türlerle birleşmesi ve biyografik romana doğru bir gelişim göstermesi ise 1950' li yılların devamına kalır. Ve günümüzde daha çok tercih edilir hâle gelir. Bu yeni türün Türk edebiyatındaki ilk temsili ise Hasan Ali Yücel'in *Goethe Bir Dehanın Romani*'dir (Apaydın, 2001: 167).

Hasan Ali Yücel örneğinde görüldüğü üzere ilk dönem biyografik romanlarında türün kullanımıyla ilgili kaygılar olduğu için roman ifadesi tercih edilir. Lakin zamanla gerçeklik ile kurgu arasındaki geçişin, türler arasındaki farklılığın saydamlığa yaklaşmasıyla beraber eserlerde öne çıkarılan roman ibaresi tercih edilmemeye ya da bunların yerine biyografik roman ifadesinin verilmeye başlandığı gözlenir. Yeni bir tür olması sebebiyle biyografik romanın sınırları kesin bir çizgi ile belirtilmemiştir. Fakat türün genel özellikleri şöyle sıralanabilir:

- 1.Eserlerde adlandırma sorunu vardır. Roman mı, biyografi mi, araştırma-inceleme mi yoksa biyografik roman mı?
- 2.Biyografik romanı yazılan kişi ile yazar arasında bir tanışıklık ya da ilginin var olması.
- 3.Genellikle vefat etmiş kahramanların konu alınması lakin istisnai durumların da varlığı.
- 4.Eserde çeşitli belgelere yer verilmesi.
- 5.Biyografik romanlar öznenin doğumundan ölümüne kadar sürmek zorunda değildir (Apaydın, 2001: 169-171).

Biyografik romanlar yazarın ele aldığı karakterler çerçevesinde kendi alt türlerine ayrılabilir. Bunlar yaşadığı dönemde öne çıkan bazı kitlelerin benimsediği dinî, tarihî, siyasî, şahsiyetler ya da kadınların, edebiyatçıların, sanatçıların, bilim insanlarının konu edildiği biyografik romanlar olabilir.

Bu bağlamda eserleri, düşünceleri ve hakkında yapılan çeşitli incelemeler dolayısıyla her dönem fenomen haline gelen Yunus Emre'nin roman yazarlarının da odağı olduğu gözlenmiştir. Bir roman kahramanı olarak yeniden yorumlanan Yunus Emre okurun da ilgisini yükseltmiştir. Bu durum yazar –eser- okur bağlantılı bir dönüşümle zaman içerisinde popülerite yakalar.

Yunus Emre üzerine roman kaleme alan yazarlar kendi düşünce yapıları, yaşadıkları dönem ve hayal güçlerinden beslenerek bazen toplumun gereksinimleri bazen de yeni bir kavrayışla özneyi tüketim malzemesi haline getirebilirler. Yazar, kurgu dünyasından hareketle yeniden tasarladığı özneyi ve olayları gerçekte yaşanan

şekliyle vermek zorunda olmadığından kendi süzgecinden geçirerek aktarır. Buradan hareketle biyografik romanda öznel bir gerçeklik görülmektedir. Nitekim eser, onu vücuda getiren sanatçıdan bağımsız düşünülemez. Bu bağlamda yeni bir tür olan biyografik romanın gelişimiyle birlikte ortaya çıkan gerçeklik ile kurgu çatışması, biyografik romanın yararlandığı tür ve tekniklerle üzerinden Yunus Emre'nin hayatını anlatan dört farklı biyografik roman üzerinden aşağıdaki başlıklar çerçevesinde analiz edilmeye çalışılacaktır.

YÖNTEM

Çalışmanın bu bölümünde, makalede kullanılan araştırma modeline, çalışma grubuna, verilerin toplanmasına ve verilerin analizine yer verilmiş olup, detaylı olarak açıklanmıştır.

Araştırma Modeli

Bu çalışmanın modeli, nitel araştırma yöntemlerinden biri olan doküman incelemesidir. Nitel araştırmalarda sıkça kullanılan yöntemlerden biri olan doküman analizinde incelenen metinlerden mana çıkarabilmek, bunlar doğrultusunda bir anlayış geliştirebilmek ve verilerin yorumlanmasını sağlayabilmek gerekir. Doküman analizi, Yeni Türk edebiyatı içinde önemli bir yere sahip olan biyografik roman türü hakkında hedeflenen veriler çerçevesinde, yazılı materyaller ile veri literatüründe yer alan çalışmaların detaylı şekilde analiz edilmesini sağlar (Patton, 2014). Bu analizi gerçekleştiren araştırmacı belirli kriterler ve sınıflamalar belirler.

Buradan hareketle incelenmek istenen konuyla ilgili bilgi sağlayan tez, makale, kitap, dergi ve gazete yazıları, günlük, biyografi, roman gibi birçok veri kaynağı basılı veya elektronik belgeler bu kapsam içinde kullanılabilir. Bu bağlamda doküman analizi bir kavramın, olayın ya da olgunun belgeler üzerinden sistematik bir şekilde analiz edilmesidir. Doküman analizi tek başına kullanılabilirdiği gibi gerektiğinde diğer veri toplama yöntemleriyle de kullanılabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Bu çalışmada doküman incelemesi tek başına bir veri toplama yöntemi olarak kullanılmıştır. Makale kapsamındaki biyografik roman türüyle ilgili yapılan diğer bilimsel çalışmalar da toplanıp analiz edilmiştir. Araştırma sürecinde doküman incelemesi yapıldığı ve herhangi bir katılımcı bulunmadığı için etik kurul iznine gerek duyulmamıştır.

Örneklem- Çalışma Grubu

Araştırmada amaçlı örneklemeyle verilere ulaşılmıştır. Buradan hareketle biyografik romanın kapsamı, özellikleri, gerçeklikle ilişkisi, Yunus Emre'nin hayatının nasıl aktarıldığı, kullanılan tür ve tekniklerin tespiti için 2000 yılı ve sonrasında yazılan dört farklı biyografik roman çalışma grubunu oluşturmaktadır.

Verilerin Toplaması

Doküman araştırmasına dayanan çalışmalarda, verilerin hepsinin bir bütün olarak incelemeye konu olması mümkün olmayabilir. Bu sebeple ulaşılan verinin içinden bir örneklem oluşturulmaya çalışılmaktadır. Çalışmanın içeriği bağlamında biyografik romanlar önemli bir kaynaktır. Araştırma bağlamında, 21. yüzyılda Yunus Emre'nin hayatını kurgulayan biyografik romanlar doküman olarak incelenmiştir.

Dokümanlara ulaşabilmek için Ulusal Tez Merkezi, makaleler ve yayınevleri araştırılmıştır. Yapılan inceleme sonucunda 2000 yılı ve sonrasında Yunus Emre'yi konu alan dört biyografik romana ulaşılmıştır.

Verilerin Analizi

Çalışmanın analiz aşamaları şu şekilde açıklanabilir: (i) konusunu Yunus Emre'nin hayatından alan ve 21. yüzyılda yayınlanmış biyografik romanlara ulaşılması, (ii) belli başlıklar altında sınıflandırılması, (iii) biyografik romanların gerçeklik- kurgu, tür ve teknik bağlamında analiz edilmesi ve (iv) yorumlanması şeklindedir.

BULGULAR

Çalışmanın bu bölümünde Yunus Emre'nin hayatını biyografik roman türüyle ele alan dört eserin incelenmesiyle elde edilen bulgulara yer verilmiştir.

Gerçeklik ve Kurmaca Çatışması

Biyografik roman yazarı gerçekliği olduğu gibi vermek zorunda değildir. Hiç şüphesiz eserin kahramanı gerçek hayatta yaşamış önemli bir şahsiyettir. Lakin sanatçı metnin yapısını belgeler eşliğinde, bilimsel bilgiler vermişçesine kurgulamaktansa estetik bir kaygıyla yazar. Tıpkı bir roman yazarı gibi öznesini kendi hayal gücüyle inşa eder.

Buradan hareketle kurmaca ve gerçeklik ilişkisi çerçevesinde basım yıllarına göre incelenecek eserlerin ilki Emine Işın'sunun *Bir Ben Vardır Bende Benden İçeri* adlı eseridir. Öncelikle Işın'su eserine bir ön söz koymamıştır. Sadece girişte kısa bir teşekkür ve bilgilendirme yapar. Yazar bu romanı yazarken pek çok destek aldığını belirtir. Anılan isimlerden biri de Yunus Emre üzerine yaptığı bilimsel çalışmalarıyla tanınan bir bilim insanıdır. Ayrıca eserde Mevlana'ya ait sözlerin hangi kitaplardan alıntılandığı bilgisini de buradaki teşekkür kısmında verir.

Bu durum eserin girişinde okuyucu gözünde bir güvenilirlik, eminlik ve gerçeklik izlenimi uyandırır. Bunun yanı sıra yazarın eseri, roman olarak anıştırması kurmacayı hazırlarken daha rahat kaleme alınmasını sağlamaktadır. Ayrıca bu tutumuyla yazar, eserin gerçekliğine yönelik herhangi bir sorguda romanın kurgu dünyasına sığınabilir.

Eserin sadece bu kısmına bakarak gerçeklik ve kurgusal boyutu elbette görülemez. Fakat dört bölümden oluşan metin; kahraman anlatıcı bakış açısıyla ele alınır. Yazarın eser boyunca Yunus'a diyalog vermesi yine kahramanın iç dünyasının anlatılması, dipnotlara dayandırılmadan ailesine ve başından geçen olaylara yer verilmesi, Yunus'un Nurefşan adındaki bir kadına nefsanî olmayan olağanüstü hissiyatlar duyduğu özellikler antimimetik unsurlar bağlamında değerlendirilebilir. Bu özellikler eserin kurgusal temsilini kuvvetlendirir. Ancak yazar Yunus'la aynı dönemde yaşayan Mevlana, Şeyh Edebalı, Muhittin Arabi gibi isimlere ve bunların eserlerine yer vererek biyografik romanına mimetik göstergeler de yerleştirir.

Bu bağlamda incelenen bir diğer eser ise ilk baskısı 2009 yılında yapılan Mehmet Önal'ın yazdığı *Hak Çalabım*'dir. Önal, bu anlatıya "nâşirin önsözü" diyerek bir başlık açar. Yazar burada biyografik romanın

gelişimini ve iç dinamiklerini anlatır. “Yazar insanlara anlatmak istediği düşüncelerini, insanlara vermek istediği hayat tarzlarını ve insanların edinmesini istediği davranış biçimlerini romanın sürükleyici ve akıcı üslubu içinde vermeyi amaç edinmiş olabilir. Yaşanan olaylar şeklinde sunulduğu için bu düşüncelerin insanların zihinlerinde daha kolay yer edeceği şüphesizdir” (2014: 5-6).

Verilen örnekten hareketle yazarın, yaşanan gerçek bir olayın zihinde daha kolay yer ettiğini vurgulaması ve bunun okuru etkilemedeki önemli özelliklerden biri olduğunu işaret etmesi dikkate değerdir. Bu durumda sanatçının anlatmak istediği hayat tarzını, benimsetmek istediği düşünceyi çok daha kolay yapacağı vurgulanır. Yine bu başlık altında sanatçının dikkat çektiği bir diğer söylem yazarın niyetidir. “(...) Yazar anlatmak istediği kişinin şahsiyetini ve misyonunu en iyi şekilde yansıtmak amacıyla, hakkındaki değişik bilgilerden hareketle kendi amacına en uygun olanı tercih ederek romanını işler” (2014: 6-7).

Önal, yazısının devamında esas amacının “(...) Yunus Emre'nin şahsiyetini ve misyonunu, roman üslubuyla daha iyi bir şekilde yansıtmaktır” (2014: 7) diyerek açıklar. Bu bağlamda dikkat çeken söylem yazarın niyeti meselesidir. Mehmet Önal, burada tarihte yaşamış gerçek bir şahsiyeti romana has bir tarzla gerçek ya da gerçeğe yakın şekilde verdiğini vurgular. Bu durum eserin mimetik değeri açısından önemlidir. Yazar elindeki sınırlı bilgilerle Yunus'u anlatsaydı akademik bir üslup kazanırdı. Fakat Yunus'un hayatını kurgusal yapıdan yararlanarak romanlaştırmıştır. Anılan örneklerden yola çıkılarak Önal'ın doğruyu aktarma niyetini vurgulaması, esere mimetik bir değer kazandırır.

Biyografik romanlarda görülen bir diğer söylem ise yazarın kendini temize çıkarma gayretidir. Önal'ın eserin başına “Yunus Emre” adıyla ikinci bir başlık daha açtığı görülür. Önal, Yunus Emre'yi anladığı kadar anlatmaya gayret ettiğini söyler ve ardından “ Büyük üstadı anlatırken eksiklerimiz, hatta yanlışlarımız oldu ise, Yunus'u seven okuyucuların hoşgörüsüne sığınıyoruz” (2014: 10) ifadelerine yer verir.

Bu örnek okur gözünde yazarı hem mütevazı bir yere çeker hem de duru bir niyete sahip olmasıyla yüceltir. Bu bağlamda yazar daha kurgusallaştırdığı yaşam öyküsüne başlamadan okuyucu ile arasında yakın bir bağ kurmayı başarır. Anılan eserde yazar ilahi bakış açısını tercih eder. Yine metin boyunca Yunus'un menkıbevi hayatı kurguyla sentezlenerek verilir.

Yazarın sık sık başvurduğu bir diğer özellik diyalog ve monolog teknikleridir. Özellikle kahramanın iç dünyasının anlatılması antimimetik özelliği öne çıkarır. Yazar eser boyunca Yunus'la aynı dönemde yaşadığı bilinen Hacı Bektaş-ı Veli ve Tapduk Emre gibi birçok tarihî şahsiyete de yer verir. Bunlara ek olarak Yunus'un pek çok şiirini de kullanır. Lâkin eserde Yunus'a dair verilen bilgilerde ya da başından geçtiği kabul edilen olaylarda herhangi bir kaynak yahut dipnot verilmez. Bu durum eserdeki kurgusallığı destekler niteliktedir.

Makalede yer verilen bir diğer Yunus konulu roman ise İskender Pala'nın *Od'*udur. Yazar metnin başına kısa bir açıklama ve teşekkür bölümü eklemiştir. Romanı yazarken kendini teşvik edenlere ve eseri okuyup eleştirenlere teşekkür eder. Burada İskender Pala'nın, tarihsel bilgiler ile Yunus'un hayatına dair anlattıklarının konunun

uzmanları tarafından da onaylandığını dile getirmesi önemlidir. Zira yazar biyografik romanda anlattığı olayları, kahramanları ve tarihsel süreci gerçek olduğu kanaatine doğru sürükler.

Sanatçı eserini Molla Kasım karakteri aracılığıyla anlatır. İskender Pala burada postmodern bir yaklaşımla eserin yazılma sürecini de onun konusu haline getirir. Yunus'un pek çok şiirini yakıp yok eden Molla Kasım hatasını anlar ve Yunus Emre'den af dileyip onun hayatı hakkındaki bilgiler yok olmasın diye yazmaya başlar. Bu noktada yazar üst kurmaca yöntemiyle eser içinde eser verir. Böylece yazar metin boyunca kendini gizleyerek Molla Kasım'ın kaleminden konuşur.

Eserde şöyle geçer: "Okuyacağınız satırları hep onun anlattığı gibi kaydettim; çünkü gözlerinizde onun göz bebeğine çevirmenizi istiyorum. Her ne ki o ve oğlu anlattı, ben burada naklettim. Söz onlarındır, yazı benim" (Pala, 2011: 11). Burada yazarın Molla Kasım karakterine kurdurduğu cümleler şu iki durumu uyandırıyor diyebiliriz. İlki biyografik roman içinde başka bir tür olan biyografinin de var olduğu, ikincisi ise tüm bunların gerçekliği arttırmaya yönelik bir eğilim gösterdiği.

Bu bağlamda eserin tamamının Yunus Emre'nin ve oğlunun anlattıklarıyla yazıldığı bilgisi esere mimetik bir algılayış getirir. Bunun yanı sıra kitapta dönemin tarihsel olaylarına Yunus'un şiirlerine yer verilmesi yine o yıllarda yaşadığı bilinen Ahi Evran, Hacı Bektaş-ı Veli ve Mevlana gibi gerçek şahsiyetlerin de anlatılması metnin gerçekliğini perçinleyen özellikler olarak söylenebilir.

Ayrıca dikkate değer diğer bir durum eser boyunca Yunus'un hayatı, yakın çevresi ve yaşadığı döneme ait pek çok bilgiye yer verilmesi ama bunların nereden alındığının dipnot olarak belirtilmemesidir. Yazar eserinde farklı bir yöntem izleyerek verdiği bilgileri dipnot halinde göstermemiş lakin kitabın arkasına Yunus'la ilgili bir kaynakça eklemiştir. Sanatçının son sayfada kaynakçaya yer vermesi aslında gerçek ve sağlam bilgilere dayanıldığının gösterilme gayretidir. Bu bağlamda *Od'*da gerçek ile kurgunun net çizgilerle ayırt edilemediği bir atmosfer görülür.

Sinan Yağmur'un *Aşkın Gözyaşları Yunus Emre* eserinde ise kahraman anlatıcı tercih edilir. Bu yolla yazar, özne ve okurun direkt bağlantı kurmasını sağlar. Yaşam öyküsü Yunus Emre'nin ağzından anlatıldığı için okuyucu yüzyılları aşarak öznenin kendisiyle konuşuyormuş gibi bir bağ kurar. Bu atmosfer eserin gerçeklik izlenimi yaratmasını sağlar. Yine bu bağlamda yazarın, kitabın bölümlerini adlandırırken "Çocukluğum", "Medrese Hayatım" gibi başlıklar vermesi eserin mimetik eğilimini kuvvetlendirir. Sanatçı, öznenin yaşadığı dönemin manzarasını şöyle çizer: "Kin, öfke, nefret, kan, çılgılık ve gözyaşı iç içe geçmişti. Her yerde işgal, her şehirde gök kül rengine bürünmüştü. Bahai isyanları, eşkiya, Haçlı artığı şövalye baskınları, çekik gözlü çekirge sürüsü diye isimleri anılınca ilikleri titreten Moğollar" (2021: 10). Bu aslında yazarın, Yunus'un yaşadığı devirdeki sosyal-siyasal olaylara vakıf olduğunu ve tarihî donanımının kuvvetli olduğunu işaret etmesi bakımından önemlidir. Zira biyografik roman yazma girişiminde bulunan bir yazarın metindeki gerçeklik potansiyelini güçlendirmesi için geniş bir alan sunar. Yine kitapta kahramanın bazen diyalog bazen de monologlarına yer verildiği gözlenir. Örneğin " Değerdi değmesine de benim halim ne olacak? Tapduk Emre'ye gidecek miyim, gidip de bulacak mıyım? Bulsam kabul buyuracak mı? Kafamda onlarca soru. Ah Yunus ah bu ne hal?" (2021: 40) gibi cümleler

dikkat çekmektedir. Bu noktada yazarın, 13. yy. 'da yaşamış olan öznenin kurduğu cümleleri, iç duygu ve düşüncelerini bilmesi beklenemez. Ve biyografik romanın kurgusallığı devreye girer.

Anlatıda kahramanın şiirlerine de yer verilir: "İçimde yine bir umut, bir buruk sancı vardı. Dudaklarımdan belli belirsiz dizeler dökülür olmuştu: ' Aşk ateşi ciğerimi yaka geldi yaka gider/ Garip gönlüm bu sevdayı, çeke geldi çeke gider'" (2021: 41). Yazarın, eserdeki kurguyla bağlantılı olacak şekilde Yunus Emre'ye ait olduğu bilinen parçalara yer vermesi gerçekliği desteklemesi açısından önemlidir. Sinan Yağmur sadece öznenin eserlerine değil Kur'an'daki ayetlere de yer verir. Kitabın kahramanın müşidi Tapduk Emre'yi bulması ve müşidin ne olduğunun tarif edilmeye çalışıldığı örnekte şöyle geçer:

"Kamil müşid müridini kurbanlığa değil, kurbiyete götürendir.

'Allah'a ulaşmak da vesile olan nedir?'

'Bak Yunus'um, sen hiç Allah'a konuştun mu?'

'Allah bir insanda ancak vahiy yoluyla yahut perde arkasından konuşur. Veyahut da bir elçi gönderip ona vahyeder' (Şura/51)" (2021: 49).

Görüldüğü üzere yazar biyografik romanın kurgusallığının içine gerçeklikle bağlanabilecek parçalar ekler. Anlatının akışına uygun olarak Kur'an'ı Kerim'in mealinin verilmesi biyografik romanda gerçeklik ile kurgunun iç içe olduğunu gösterir niteliktedir.

Buradan hareketle eserlerde her yazarın Yunus'a farklı bir yaşam öyküsü çizdiği ve bunu yaparken de kendi hayal gücünden beslendiği gözlenir. Nitekim yapıtlar gerçek bir şahsiyeti anlattığı için sanatçıların hakikatin kaynağından beslendiği de söylenebilir.

Biyografik Romanda Yararlanılan Tür ve Teknikler

Biyografik romanın, biyografi ve roman türleriyle olan yakın ilişkisi ona bu türlerin tüm olanaklarından yararlanabilmesinin yolunu açtığı gibi aynı zamanda kendine özgülük kazanmasını da sağlamıştır. Özellikle tarih ve edebiyatla güçlü bir veri alışverişi gerçekleşir. Tarihle olan yakın münasebetini ise yaşamış, gerçek bir öznenin hayatını romana aktarmasıyla kurar. Özellikle biyografi gibi nesnel veriler üzerine temellendirilmiş bir tür içinden gelişmesi, gerçeklikle kurduğu kuvvetli bağı ve kronolojik olarak olayların sıralanması önemli bir ilgi oluşturur.

Bu bağlamda biyografik roman yazarı ele aldığı öznenin yaşam öyküsünü anlatırken dönemin tarihsel özelliklerine de değinmeye çalışır. Örneğin Emine Işinsu eserinde, Türklerin Anadolu'ya gelişini, Köseadağ Savaşı'nı ve Moğolların Konya'yı işgalini tarihsel bir akış içerisinde verir (2020: 28,44). Bunun yanı sıra Karamanoğlu Mehmet Bey'in Konya'ya hâkim oluşu, Türkçeyi resmi dil ilan etmesi hatta Osmanlı Devleti'nin temellerinin atıldığı süreci de öznenin yaşam öyküsünün fonunda anlatır (2020: 328,335). Bu yolla biyografik

roman yazarı okuruna, kurgusallaştırdığı bireyin hem hayatına hem de dönemine ne kadar hâkim olduğunu işaret eder.

Hak Çalabım adlı eserde ise tarih biliminden yararlanıldığı gözlenir. Roman boyu kronolojik bir düzende ilerleyen sanatçının, gerçekliği kuvvetlendirme kaygısıyla Selçuklu Devleti'nin ve Anadolu topraklarının maruz kaldığı Moğol zulmünü Yunus Emre'nin başından geçen olaylarla birlikte anlatır (2014: 31, 36, 50).

Eserin sonlarına doğru ise hem öznenin hem de tarihin seyri şöyle verilir: "Yunus Emre bütün Anadolu'ya bir remiz olmuş. Her beldede bir Yunus geleneği başlamış(...) Anadolu toz duman değildi artık Osmanlı kurulmuştu. Ertuğrul oğulları geleceğe ümitle bakıyorlardı" (2014: 148-149). Yazar, ilahi bakış açısını da kullanarak Yunus'a ve yaşadığı dönemin siyasi durumuna net bir şekilde ışık tutar.

*Od'*da ise yine kronolojik bir tarih akışı verildiği gözlenir. Kitapta Yunus Emre'nin hayatı; atalarının Anadolu topraklarına göç edişlerinden Malazgirt Savaşı'na, Selçuklunun en parlak döneminden Moğol istilâsına ve Osmanlı'nın kuruluşuna değin anlatılır (2011: 29-31). Yazar, öznenin bireysel gelişimiyle birlikte tarihsel serüveni de detaylandırır. İskender Pala, tarih bilimiyle eser arasındaki ilgiyi kurarken kahraman anlatıcısı kullanır. Bu yolla yazar bizzat özne aracılığıyla gerçek olduğu kabul edilen bilgileri romanın malzemesi haline getirir.

Aşkın Gözyaşları Yunus Emre adlı eserde de öznenin doğduğu dönemden vefatına kadarki süreç sıralı bir şekilde verilir. Birinci şahıs ağzından resmedilen dönemde Selçuklunun Moğol saldırılarına maruz kaldığı, halkın yoksulluk çektiği fakat Osmanlı'nın da tohumlarının atılmaya başlandığı anlatılır (2021: 9-10,196). Diğer Yunus romanlarından farklı olarak yazar, öznenin doğduğu yeri ve tarihi net şekilde "KIRŞEHİR. 1243. " olarak verir (2021: 10). Bu yolla yazar tarihsel süreci ben anlatıcı aracılığıyla bizzat şahit olunan bir dönem olarak okura sunar.

Bu bağlamda anılan tüm biyografik romanlarda bireyin yaşam öyküsünü ele alırken tarih biliminden sık sık yararlanıldığı söylenebilir. Biyografik roman yazarı, öznenin hayatını kurgularken tarih bilimini de kendini bir yol arkadaşı eder.

Biyografik romanlarda yararlanılan bir başka disiplin ise edebiyattır. Bu anlamda özellikle eserin gerçekliğini destekleyebilecek şiir, anı, mektup gibi birçok edebi türden faydalandığı görülür. Bu bağlamda Emine Işınsu'nun anlatısında, öznenin varoluş mücadelesine uygun kimi yerlerde kendi şiirlerinden alıntılar yapıldığı görülür. Romanda mezar taşlarını seyrederek yürüyen kahramanın aklına birden kendi şiiri gelir:

"Yalancı dünyaya konup göçenler

Ne söylerler ne bir haber verirler

Üzerinde türlü otlar bitenler

Ne söylerler ne bir haber verirler" (2020: 20-21).

Roman boyunca kahramanın kendi eserinden alıntılarının kullanılması, yazarın özneye ve onun eserlerine ne kadar hâkim olduğunu göstermesi açısından önemlidir. Yine kahramanın Mevlana ile tanışmasının kurgulandığı bölümde Işınsoy, Yunus'un şiirinden bir parça verir.

“Mevlana hüdavendigâr bize nazar kılalı

Onun görklü nazarı, gönlümüz aynasıdır” (2020: 37).

Anılan örneklerin birçoğu roman boyunca kurgunun desteklenmesi noktasında kullanılır. Bu yolla yazar, Yunus Emre'nin hayatını kurgularken daha bütüncül bir bakış açısını sunar.

*Hak Çalabım'*da ise adlı romanında da sık sık Yunus'un eserlerine müracaat edildiği gözlenir. Örneğin Hacı Bektaş'ın buğday yerine nefes vermeyi teklif etmesi ve Yunus'un bunu reddettikten sonra yaşadığı pişmanlık hali kurgulanırken Yunus'un bir şiiri verilir:

“Bana buğday gerekmez bana nefes gerektir

Bana bu ten gerekmez bana bir can gerektir

Hakikat ehline iman gerektir” (2014: 53).

Bu bağlamda yazar, öznenin hayatını anlatırken tekdüzelikten kurtulur ve onun bıraktığı izleri takip ederek şiir türünün olanaklarından da yararlanır.

Od adlı romanda ise Molla Kasım'ın Yunus'un şiirlerini okuyup yırttığı bir kurguyla başlatır. Molla Kasım, bir akarsuyun kenarına oturur ve ateş yakar. O sırada Yunus'un şiirlerini incelemeye başlar. Yazar anlatının bu bölümünde Yunus'un şiirlerinden birçok örnek verme fırsatını yakalayarak eserini biyografinin kuru bilgi akışından da uzaklaştırır. Örneğin:

“Derviş Yunus bu sözü eğri büğrü söyleme

Seni sigaya çeken bir Molla Kasım gelir” (2011: 5).

Parçasını okuyan Molla Kasım, bu kısımdan çok etkilenir ve şiirleri yok ettiği için derin bir üzüntü duyar. Kendini affettirebilmek için Yunus Emre'yi aramaya koyulur ve onun dervişi olur. Diğer Yunus romanlarından farklı olarak İskender Pala burada üst kurmaca tekniğine yer verir. Molla Kasım, Yunus'un bazı şiirlerinin yok olmasına sebep olduğu için onun biyografisini yazmaya başlar ve bu durum romanın da konusu haline gelir. Bizzat Yunus'un dilinden yazılan bazı bölümlerde otobiyografi türünün olanaklarından da yararlandığı gözlenir. Bu bölümlerde kahramanın iki zamanı vardır: biri geçmişteki ben diğeri ise şimdiki bendir. Bu kullanım alanı yazar açısından verimlidir. Zira aslında yazarın okurun odağına sunmak istediği, inşa ettiği özneyi birincil ağızdan aktarmasının yolu açıktır.

İskender Pala, romanda Yunus Emre'nin oğlu tarafından yazılan bir mektuba da yer verir. Yazar, tıpkı biyografide bilgi, belge ve tanık toplamaya çalışan bir araştırmacı izlenimi verir. Bizzat Yunus'un oğlunun ağzından yazılan ve aktarılan mektupla aslında başka bir karakterin gözünden baba olarak Yunus Emre portresi de oluşturulur.

Biyografik romanlarda, mektup türünün yanı sıra evliya menkıbelerinden de yararlandığı görülür. Sinan Yağmur, anılan eserinde Hacı Bektaş-ı Veli, Tapduk Emre ve Yunus Emre'nin bazı menkıbelerini de örnekendirir. Eserin ana kahramanı Yunus Emre'ye ait olağanüstü bir olay anlatılır. Mağaraya sığınan Yunus'un yanına geceyi geçirmek için üç derviş gelir. Her biri farklı günlerde dua ederek yemek ister. Ve hayret verici şekilde her akşam aniden yemekler belirir. Dördüncü akşam sıra Yunus'a gelir. Onun da duası kabul olur ve diğerlerine göre daha dolu bir sofraya gelir. Bu olayın ardından özne, dervişlerin ağzından kendisiyle ilgili büyük bir derviş olduğunu ve adının Anadolu'da duyulduğunu işitir. Ve hayretini gizleyemez (2021: 93-94).

Yazar, değindiği bu olayla, menkıbe türünün kurguyu besleyen yönlerinden yararlanır. Aynı zamanda öznenin temsil ettiği kutsallığı da desteklediği söylenebilir. Menkıbeler, içerikleri dolayısıyla dinleyen ya da okuyanın anlatılan olağanüstü olayı sorgulamasını istemez. Burada verilen durumun herkes tarafından kabul edilmesi beklenir. Bu yolla yazar öznenin ağzından aktardığı menkıbeyle hem biyografik romanını besler hem de kahramanın dinî temsiliyetini yüceleştirmiş olur.

Bu bağlamda biyografik roman kaleme alan yazarlar, bazen gerçekliği artırmak ve öznenin yaşadığı dönemle bağlantısını verebilmek için tarih biliminden bazen de romanın kurgusal akışını daha estetik verebilmek ve özneye farklı açılardan da kimlik oluşturabilmek için birçok edebî tür ve teknikten yararlandığı söylenebilir.

TARTIŞMA ve SONUÇ

Biyografik roman temelini, geçmişi çok eski ve farklı anlayışlardan olan iki türe dayandırır. Biyografi ve roman düzyazı türlerinden olmasına rağmen içerik ve üslup gibi birçok özellik bakımından birbirlerinden ayrılırlar. Biyografi; var olan, gerçek hayatta yaşamış bir insanın öyküsünü nesnel verilere yaslanarak objektif şekilde anlatır. Roman ise bu durumun tam ters istikametinde durmaktadır. Roman fiktif yapısı gereği tamamen yazarın kendi zihniyet dünyasında ürettiği öznel bir yapıdadır.

Hem Doğu hem de Batı kültürünün kendi öz dairesi içerisinde gelişen biyografi türü 20. yüzyıl Avrupası'nda artık romanın tüm imkânlarından beslenir hale gelmiştir. Türk edebiyatında ise modern biyografinin Tanzimat Dönemi'ndeki gelişimi, 1950'li yıllardan itibaren yerini biyografik romana bırakmaya başlar. Burada birbirine zıt iki edebî türün geliştirdiği biyografik romanda birçok sorun da beraberinde gelir. Özellikle halk tarafından rağbet gören isimlerin yaşamlarının, yazarların idealleri tarafından yeniden kurgulandığı görülür.

Bu bağlamda kültürümüzün önemli isimlerinden biri olan Yunus Emre'nin yaşam öyküsü, ideal bir kahraman kimliği çerçevesinde tekrar üretilir. Yazarın kısıtlı dünyasında inşa etmeye çalıştığı eserde dipnotlara ya da kaynakçaya yer verilse bile bazı problemlerin doğmasına yol açacaktır.

Yunus'un konu edildiği *Bir Ben Vardır Bende Benden İçeri, Hak Çalabım, Od, Aşkın Gözyaşları Yunus Emre* adlı eserler farklı kurmacalarla sunulan ve öznenin tüm duygu ve düşüncelerinin satırlara taşıdığı biyografik romanlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Anılan eserlerden hareketle yazarlar genellikle iki tür anlatıcı ve bakış açısını tercih etmişlerdir. Biri ilahi bakış açısının kullanıldığı üçüncü tekil anlatıcıdır. Burada sanatçı kahramanla ilgili tüm detaylara, bilgilere, geçmişe ve hatta geleceğe hâkim bir ses tonuyla romanını kurgular. Bu kullanım sayesinde yazarın kurguladığı dünyada yine kendi zihniyeti, duygu ve düşüncelerinden oluşan bir gözlükle Yunus okuması gerçekleştirilmiştir. Diğer yazarlar ise kahraman bakış açısı yoluyla ben anlatıcıyı tercih etmişlerdir. Sanatçı kahraman bakış açısı aracılığıyla okura iletmek istediği mesajı ve Yunus Emre'nin düşüncelerindeki derinliği daha samimi aktarır. Romanda özne, hayatıyla ilgili varoluşsal problemleri ve yaşadığı zorlukları okurla baş başaymış gibi tüm yönleriyle anlatır. Aslında kurgunun birer parçası olan bakış açıları yazarlar tarafından öyle ele alınır ki muhatabı olan okura gerçekliğin etkisi yansıtılır.

Biyografik romanı kuran temel unsurlardan biri de diyalog ve monologlardır. Bunlar eserde özneye canlılık veren, okur ile iletişimini sağlayan parçalardır. Tasavvuf edebiyatı sahasında önemli bir yeri olan Yunus Emre'nin nasıl konuşturulacağı dikkate değerdir. Özellikle dinî temsiliyeti olan şahısların kurgunun akışına uygun biçimde ve tüm hassasiyetleri dengeleyecek şekilde konuşturulması işi romanın nitelikleriyle çelişmesine sebep olacaktır. Çünkü hem romanın entrik gelişimini hem de kahramanın gerçek hayattaki kimliğini muhafaza etmeye çalışmak yazarın hayal gücünü daraltmasına sebep olur. Bu nedendir ki yazarlar metinlerde öznenin iç dünyasına, bunalımlarına, hayal kırıklıklarına yer verilen geniş bir sahayı tercih eder. Bu durum bir bakıma kahramanın tahribini de beraberinde getirir. Zira sıradanlaştırılarak tüketim malzemesi haline getirilen öznenin değerleri belki de farkında olunmadan yitirmeye başlanacaktır.

Biyografik romanın bünyesinde barındırdığı temel niteliklerden biri de gerçeklik ile kurmacanın birlikteliğidir. Gerçek bir ismin hayatının romanlaştırılmasının doğal sonucu olarak bu durum gelişmiştir. Mimetik anlayışı oluşturmak adına ön sözde bilgisine danışılan kişilerin anılması, kimi zaman dipnot ve kaynakça yazılması, öznenin yaşadığı dönemde varlık gösteren şahsiyetlerin ve kronolojik olarak verilen tarihsel bilgilerin yer alması, Yunus'un şiirlerinden parçaların kullanılması gerçekliğin gösterilme gayreti olarak karşılanır.

Biyografik romanın yapısını destekleyici diğer unsurlar ise tarih ve edebiyat bilimleridir. Burada öznenin yaşadığı dönemdeki tarihî olayların ve şahsiyetlerin gerçeğe uygun şekilde verilmek için tarih biliminden yararlanır. Bu durum okurun gözündeki gerçeklik görünümünü kuvvetlendirir. Yine biyografilerde görmeye alışkın olduğumuz mektup, anı, kıssa, menkıbe, ferman gibi hem bilgi ve belge niteliği hem de edebî nitelik taşıyan ve estetik bir atmosfer oluşturan türlerden yararlanır. Bazen gerçekliğin bazen de kurmacanın kırılması gerçek bir şahsiyetin yaşam öyküsünün anlatılmaya çalışılmasının sonucu olarak doğar. Mimetik ve antimimetik verilerin sistemli bir çaba içerisinde verilmeye çalışılması ya öznenin itibarını zedeleyecek ya da onu yüceltecek bir üretim olacaktır.

Anılan eserlerde yazarların gerçeğe bağlı kalma gibi bir endişeleri olmadığı için farklı entrik öğeler kullandıkları görülür. Tabii ki sonsuz olmayan bu kurgusallığın kimi zaman gerçekliğin ince sınırlarında kaldığı tespit edilir. İrdelenen biyografik romanlardan yola çıkarak denilebilir ki yazarlar bazı çekirdek doğruları şablonlaştırır lakin etrafını hayal güçlerinden aldıkları mürekkeple inşa ederler. Öznenin biyografisindeki bilinmeyen yönlerin,

kurgu aracılığıyla doldurulması tüm boşlukları tamamlamaktadır. Zira sanatçı romandan aldığı yetkiye dayanarak ilhamın ve hayalin tüm sınırlarını zorlar.

ÖNERİLER

Bu çalışma, Yunus Emre özelinde yapılmış olup, Türk edebiyatındaki diğer biyografik romanların tespitine örnek olması açısından önem arz etmektedir. Cumhuriyet dönemiyle ilgi gören biyografik romanın sıklıkla karıştırıldığı diğer türlerden ayırımının belirlenmesi ve kültür dünyasına sağlanacak katkılar sebebiyle teferruatlı araştırılması önerilmektedir.

Aynı zamanda biyografik romanın Türk edebiyatındaki tarihî gelişiminin değerlendirilmesi ve türün kendi içindeki problemleri yönlerin değerlendirilmesi için çalışmaların artması önerilmektedir.

Etik Metni

Bu makalede dergi yazım kurallarına, yayın ilkelerine, araştırma ve yayın etiği kurallarına, dergi etik kurallarına uyulmuştur. Makale ile ilgili doğabilecek her türlü ihlallerde sorumluluk yazara aittir. Bu çalışma etik kurul kararı gerektirmemektedir.

Yazarın Katkı Oranı Beyanı: Bu çalışmada yazarın katkı oranı %100'dür.

KAYNAKÇA

- Apaydın, M. (2001). Biyografik romanlar ve Türk edebiyatında biyografik romanın gelişimi üzerine bazı gözlemler. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7 (7), 165-176.
- Işınsoy, E. (2020). *Bir ben vardır bende benden içeri*, Bilge Kültür Sanat.
- Karasoy, Y. & Toker, M. (1975). *Türklerde şecere geleneği ve anonim şibanî-nâme*, Konya Tablet Kitabevi.
- Pala, İ. (2011). *Od*, Kapı Yayınları.
- Patton, M.Q. (2014). *Nitel araştırma ve değerlendirme yöntemleri* (Çev. M. Bütün ve S.B. Demir, Ed.), Pegem Akademi.
- Okay, M.O.(2019). *Kağıt medeniyeti*, Dergâh Yayınları.
- Önal, M. (2014). *Hak çalabım*, TDV Yayın Matbaacılık ve Ticaret İşletmesi.
- Ünlü, A. (2011). Değişen tarih ve metin anlayışı içinde biyografik dram- ı: kuramsal bir çerçeve. *DEÜ GSF Dergisi*, 5, 9-17.
- Yağmur, S. (2021). *Aşkın gözyaşları Yunus Emre*, Kapı Yayınları.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2016). *Nitel araştırma yöntemleri*, Seçkin Yayıncılık.
- Woolf, V.(2019). *Granit ve gökkuşağı*. (Çev. İlknur Güzel), İletişim Yayınları.